Ο Νίκος Φίλης και η γενοκτονία του μικρασιατικού Ελληνισμού

Αναδημοσίευση από το Άρδην-Ρήξη.
Γράφει ο **Γιάννης Ταχόπουλος**.

Ο πρώην Ὑπουργὸς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Νίκος Φίλης

Σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ἄρθρα του τὸ 2014 ὁ νῦν Ὑπουργὸς (πρώην Ἐθνικῆς) Παιδείας καὶ (ἔτι) Θρησκευμάτων Νίκος Φίλης δηλώνει τὴ διαφωνία του μὲ τὴν πρόταση κάποιων βουλευτῶν γιὰ ποινικοποίηση τῆς ἀντίθεσης στὴν ἄποψη ὅτι συνέβη Γενοκτονία τῶν χριστιανικῶν Μικρασιατῶν (Ἑλλήνων, Ἀρμενίων κ.ἄ.). Τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ παραθέτει εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ τῆς Γενοκτονίας ἦταν μὴ ἐπιστημονική, ὀφειλόταν σὲ ἐσωτερικὲς κομματικὲς πιέσεις (λόμπυ Ποντίων ἐντὸς τοῦ παπανδρεϊκοῦ ΠΑΣΟΚ) καὶ σὲ διάχυτες ἐθνικιστικὲς φαντασιώσεις περὶ περικύκλωσης τῆς Τουρκίας.

2. Τὸ ὅτι δὲν πίστευε τὸ ἑλληνικὸ κράτος ὅτι διαπράχτηκε Γενοκτονία τῶν μικρασιατῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ τὴν ἀναγνώρισε γιὰ κομματικοὺς λόγους ἀποδεικνύεται κατὰ τὸν Ν. Φίλη ἐπίσης ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κράτος δὲν πρόβαλλε ποτὲ στοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς τέτοιο θέμα σὲ ἀντίθεση πρὸς τοὺς Ἀρμένιους ποὺ ἐπίμονα ζητοῦσαν τὴν διεθνὴ ἀναγνώριση τῆς δικῆς τους γενοκτονίας ἀπὸ τὴν

Τουρκία. Ἀντίθετα, οἱ μεταγενέστερες ἑλληνικὲς κυβερνήσεις ὑποβάθμισαν τὸ θέμα, μετὰ μάλιστα καὶ τὴν ἀντίδραση τῆς Τουρκίας.

3. Ὑπῆρξε ἐθνοκάθαρση, αἱματηρὴ ἐκδίωξη, ὠμότητες, ἀλλὰ ὄχι γενοκτονία.

4. Ὁ ὅρος γενοκτονία ἐμφανίστηκε μετὰ τὸ 1945 (ἄρα ἔπεται τοῦ διαστήματος 1914-1922).

5. Ὁ ἴδιος ὅρος παραπέμπει σὲ «βιομηχανικὰ σχεδιασμένη κρατικὴ ἐπιδίωξη ἐξαφάνισης ἑνὸς ὁλόκληρου ἔθνους», «ὅπου κι ἂν κατοικεῖ αὐτό». Ἄρα –ἐννοεῖ ὁ ἀρθρογράφος–, ἀφοῦ δὲν ἐξοντώθηκαν ὅλοι οἱ Μικρασιάτες, δὲν ὑφίσταται γενοκτονία.

6. Στὸν ἴδιο ὅρο -τὴ γενοκτονία- «δεν εμπλέκονται εδαφικές διεκδικήσεις». Ἄρα, συμπεραίνει ὁ ἀρθρογράφος, ἀφοῦ τὸ ἑλληνικὸ κράτος διεκδίκησε τὴν Ἰωνία, δὲν τίθεται θέμα γενοκτονίας.

7. Ἐπὶ μισὸ αἰώνα μετὰ τὸ Ὁλοκαύτωμα τῶν Ἑβραίων κανεὶς δὲν χαρακτήρισε γενοκτονία ἄλλες, μεταγενέστερες σφαγές. Μετά, ἄρχισε νὰ χρησιμοποιεῖται χρησιμοθηρικὰ ὁ ὅρος, ἡ σημασία τοῦ ὁποίου διευρύνθηκε, ἀλλὰ σὲ κάθε περίπτωση ὑπῆρχε κοινὴ καὶ διεθνὴς ἀποδοχὴ τῆς χρήσης του προκειμένου νὰ γίνεται λόγος γιὰ «γενοκτονία».

8. Ποτὲ μέχρι τώρα στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία δὲν διδασκόμασταν γιὰ Γενοκτονία ἀλλὰ γιὰ Καταστροφή. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ συνεπάγεται τὴν ἐπιδίωξη γιὰ μεροληπτικὴ ἱστορία καὶ «απόπειρα μετάλλαξης της ιστορικής εμπειρίας και των γεγονότων».

9. Ὅπως καὶ παλιά, ἔτσι καὶ ἡ πρόσφατη ἀναφορὰ στὴν μικρασιατικὴ γενοκτονία εἶναι πολιτικάντικη.

Ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα εἶναι συζητήσιμα, ἂν ὄχι σαθρά.
1. & 9. Ἀκόμη κι ἂν ὀφείλεται σὲ μικροπολιτικὲς σκοπιμότητες ἡ ἀναγνώριση τῆς γενοκτονίας, δὲν σημαίνει ὅτι ὀφείλεται μόνο σὲ αὐτές. Ὑπάρχει καὶ ἡ περίπτωση στὴν ὁποία μιὰ ὁμάδα τοῦ πληθυσμοῦ (Μικρασιάτες καὶ Πόντιοι), τῆς ὁποίας ἡ ἄποψη καὶ ἡ ἐμπειρία γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1914-1922 δὲν εἶχε ὡς τότε ἐνσωματωθεῖ στὴν ἰδεολογία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνοκράτους, ὄντως νὰ ἀκολούθησε ἐσωκομματικὲς τακτικὲς πίεσης ἀλλὰ μὲ σκοπὸ νὰ πετύχει ἕναν δίκαιο στόχο, νὰ τὴν εἰσακούσει ἐπιτέλους τὸ ἔθνος καὶ νὰ ἐνσωματώσει τὴν ἐμπειρία της στὴν κοινὴ νεοελληνικὴ ἀντίληψη. Αὐτό, τὰ μέσα, δὲν ἀποδεικνύει τὴν ἀνυπαρξία γενοκτονίας.

2. Τὸ ὅτι τὸ ἑλληνικὸ κράτος μετὰ τὴν ἀναγνώριση δὲν ἔκανε τίποτε γιὰ νὰ προωθήσει στὴ διεθνὴ κοινότητα τὴν ἄποψη πὼς συνέβη γενοκτονία δὲν ἀποδεικνύει οὔτε τὴν ἀνυπαρξία γενοκτονίας οὔτε ὅτι δὲν τὴν πίστευε τὸ ἴδιο. Μὲ δεδομένο τὴν ἀδυναμία κι ἐξάρτηση τῆς Ἑλλάδας, τὴν τυφλὴ προσκόλληση τῶν πολιτικῶν της στὶς συμμαχίες ἀκόμη καὶ στὶς περιπτώσεις ὅπου προτεραιότητα πρέπει νὰ ἔχει τὸ ἐθνικὸ συμφέρον κι ὄχι τὸ συμμαχικό, καί, τέλος, τὴν ἄρνηση νὰ διανοηθοῦν μιὰ πιὸ ἀνεξάρτητη ἐξωτερικὴ πολιτική, ἦταν ἀναπόφευκτο νὰ μὴν προωθήσουν τὴν ὑπόθεση τῆς διεθνοῦς ἀναγνώρισης τῆς Γενοκτονίας –ἀκόμη κι ἂν πίστευαν ὅτι συνέβη γενοκτονία– καὶ νὰ λουφάξουν μὲ τὶς πρῶτες τουρκικὲς ἀντιδράσεις. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ ὅτι οἱ Ἀρμένιοι πολιτικοὶ σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Ἕλληνες, στάθηκαν στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ λαοῦ τους δὲν ὀφείλεται ὑποχρεωτικὰ στὸ ὅτι μόνο οἱ Ἀρμένιοι κι ὄχι κι οἱ Μικρασιάτες ὑπέστησαν Γενοκτονία. Μπορεῖ νὰ ὀφείλεται στὸ ὅτι δὲν εἶχαν νὰ χάσουν τίποτε, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἕλληνες πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι μπορεῖ καὶ νὰ ἀντιμετωπίζονται μὲ ἐχθρικὸ τρόπο ἀπὸ τὶς ἐπικυρίαρχες δυνάμεις, νὰ πέφτουν σὲ δυσμένεια καὶ τελικὰ νὰ παύονται ἀπὸ αὐτές. Ἄλλωστε, θὰ ἦταν ἄκομψο (ἢ μεταμοντέρνο) νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι δὲν ὑπῆρξε ἀρμενικὴ γενοκτονία προτοῦ τὴν ἀναγνωρίσει μέρος τῆς διεθνοῦς κοινότητας. Καὶ θὰ ἦταν ἀκόμη πιὸ ἀστεῖο νὰ γίνεται ἄρνηση τῆς γενοκτονίας ἐνῶ τοῦρκοι ἱστορικοὶ ἔχουν κάνει λόγο γιὰ γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων.

3. Ἡ ἀντιπαραβολὴ ἐθνοκάθαρσης καὶ γενοκτονίας εἶναι λανθασμένη. Τόσο γιατὶ στὴν προνεωτερικὴ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία δὲν ὑπῆρχαν… φοῦρνοι καὶ βιομηχανικὲς ὑποδομὲς οὔτε μποροῦσε νὰ γίνει τεχνικὸς-ὀρθολογικὸς σχεδιασμὸς ἐξόντωσης, ὅσο καὶ γιατὶ στὴ γενοκτονία μπορεῖ νὰ συμπεριληφθεῖ ἡ ἐθνοκάθαρση ἀλλὰ καὶ γιατὶ οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν εἶχαν πρόβλημα μὲ τὸν συνδυασμὸ τῶν δυὸ ἐπιδιώξεων. Ἡ διαδικασία τῶν ἐκτοπισμῶν καὶ τῶν ἐσκεμμένων κακουχιῶν, τὸ ἤξεραν ἢ τὸ φαντάζονταν οἱ Ὀθωμανοί, καὶ τὸ σχεδίασαν (π.χ. παραμονὴ στὴν ὕπαιθρο ὑπὸ χαμηλὲς θερμοκρασίες ἔπειτα ἀπὸ ὑποχρεωτικὴ λήψη λουτροῦ, μὴ σταμάτημα τῆς πορείας γιὰ περίθαλψη τῶν γυναικῶν ποὺ γεννοῦσαν κ.ἄ.), θὰ ὁδηγοῦσε τόσο στὴν ἐξόντωση σημαντικοῦ τμήματος τῶν ἐκτοπιζόμενων (γυναικόπαιδα, ἄρρωστοι), ὅσο καὶ στὴν ὁριστικὴ ἀπομάκρυνση τῶν ὑπολοίπων, ποὺ θὰ ἐπιβίωναν, ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Εἶναι στὴν καλύτερη περίπτωση ἀτυχὲς νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν σκέφτηκαν τὴν ὑπόθεση τῆς ἐξόντωσης τῶν Μικρασιατῶν διὰ τοῦ παρατεταμένου καὶ μὲ προσχεδιασμένες κακουχίες ἐκτοπισμοῦ. Ἐθνοκάθαρση καὶ γενοκτονία δὲν ἀλληλοαποκλείονται.

4., 5. & 6. Τὸ ὅτι ὁ ὅρος γενοκτονία πρωτοεμφανίστηκε μετὰ τὸ 1922 δὲν σημαίνει κάτι. Γενοκτονίες καὶ ἀπόπειρες ἐξόντωσης μὲ κάθε τρόπο τῶν ἐχθρικῶν πληθυσμῶν παρατηροῦνται σὲ κάθε ἐποχή, μόνο τὰ μέσα ἀλλάζουν. Ἡ ἄποψη τοῦ Ν. Φίλη ὅτι γενοκτονία ὑφίσταται μόνο ἂν ἐπιχειρηθεῖ ἡ ἐξόντωση ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ δείχνει (στὴν καλύτερη περίπτωση) τὴν ἄγνοιά του καὶ τὸ ὅτι μιλᾶ γιὰ γενοκτονία χωρὶς νὰ ἔχει κἂν διαβάσει τὸν ὁρισμὸ τῆς γενοκτονίας ἀπὸ τὸν ΟΗΕ (http://www.hrweb.org/legal/genocide.html ἄρθρο 2ο). Στὸν ὁρισμὸ ρητὰ χαρακτηρίζεται γενοκτονία ὄχι ἁπλῶς κάθε πράξη μὲ σκοπὸ τὴν ἐξόντωση ὅλης τῆς (ἐθνοτικῆς κ.ἄ.) ὁμάδας ἀλλά, ἐπίσης, καὶ τμήματός της. Δὲν χρειάζεται νὰ ὑπάρχουν πράξεις μὲ σκοπὸ τὴν ἐξόντωση ὅλων τῶν Μικρασιατῶν, Ἀρμενίων κ.λπ.: Τὸ ὅτι δὲν ἐξοντώθηκαν ὅλοι οἱ Μικρασιάτες δὲν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἐπιστημονικὰ ἔγκυρη ἡ ἀναγνώριση τῆς γενοκτονίας τους. Οὔτε ἡ Σύμβαση γιὰ τὴν Πρόληψη καὶ Τιμωρία τοῦ Ἐγκλήματος τῆς Γενοκτονίας θέτει ὡς προϋπόθεση γιὰ ἀναγνώριση μιᾶς γενοκτονίας τὸ ἂν αὐτὴ ἔγινε στὰ πλαίσια ἐδαφικῶν διεκδικήσεων ἢ ὄχι.

7. Ὅτι μετὰ τὸ 1945 καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ δὲν χρησιμοποιήθηκε γιὰ ἄλλες περιπτώσεις ὁ ὅρος γενοκτονία δὲν ἀποδεικνύει ὅτι στὴν Μικρὰ Ἀσία δὲν πραγματοποιήθηκε γενοκτονία ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἀλλὰ ἁπλῶς ὅτι μετὰ τὸν Β' Π.Π. ἀκολούθησε μιὰ μακρὰ σχετικὰ εἰρηνικὴ περίοδος οἱ φρικαλεότητες τῆς ὁποίας ἦταν λιγότερες σὲ σύγκριση μὲ τὶς φρικαλεότητες τοῦ Β' Παγκοσμίου. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν λέει ἂν ἦταν ἢ ὄχι γενοκτονία ὅσα συνέβησαν κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ 1910 καὶ πρὶν τὴν σχετικὰ μεγάλη μεταπολεμικὴ εἰρηνικὴ περίοδο. Οὔτε ἡ πιθανὴ χρησιμοθηρικὴ ἢ διευρυμένη χρήση του στὴν α, β, γ περίπτωση ἀποδεικνύει ὅτι ἡ δ περίπτωση, στὴ Μικρὰ Ἀσία, εἶναι παρόμοια καὶ ὅτι καὶ σὲ αὐτὴν δὲν εἶναι κατάλληλος ὁ ὅρος γενοκτονία. Ἄλλωστε, ἐὰν ἡ διεύρυνση τοῦ ὅρου ἔχει γίνει ἀποδεκτή, τότε ἀκόμη καὶ μὲ βάση τὰ νομικίστικα καὶ σχολαστικὰ κριτήρια τῶν ἀρνητῶν τῆς γενοκτονίας τῶν Μικρασιατῶν οἱ ἀρνητὲς πρέπει πλέον νὰ μὴν τὴν ἀρνοῦνται.

8. Τὸ ὅτι ποτὲ δὲν διδασκόμασταν ὡς τὰ 1990 τὴν Γενοκτονία ἀλλὰ μόνο τὴν Καταστροφὴ δὲν ἀποδεικνύει τὴν ἐγκυρότητα τῆς παλιᾶς ἢ τῆς νέας ἑρμηνείας. Τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ στὴν ἑρμηνεία μποροῦμε νὰ τὴν δοῦμε κι ἔτσι: Ὡς τὰ 1990 τὸ δόγμα τῆς ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας ἐπέβαλε τὸν ἐξαναγκασμὸ σὲ σιωπὴ τῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ δόγμα αὐτὸ ἀσπάζονταν τόσο ἡ νατοϊκὴ-φιλότουρκη Δεξιὰ ὅσο καὶ ἡ κάθε ἀπόχρωσης Ἀριστερὰ ἡ ὁποία ἀντιμετώπιζε τοὺς σφαγεῖς ὡς ἀντιιμπεριαλιστές. Μεσοπολεμικά, ὑπῆρχε ἡ ἀνάμνηση τῆς Ἥττας ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖτο τρομοκρατικὰ πρὸς ὅσους δὲν ἀποδέχονταν τὴ σιωπή (μαζὶ μὲ τὰ ἄμεσα προβλήματα ἐπιβίωσης), ἐνῶ μεταπολεμικὰ ὑπῆρχε ἐξάρτηση τῆς χώρας ἀπὸ τὴ Δύση. Κάποια στιγμή, στὴ δεκαετία τοῦ 1990, καὶ λόγω τῶν γεγονότων τοῦ 1989-1991 παρουσιάστηκε πρόβλημα μὲ τὴ δυνατότητα τῆς Ἀριστερᾶς νὰ ἐπιβάλλει στὴν ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη τὶς μειοψηφικὲς μεσοπολεμικὲς καὶ σοβιετόδουλες ἀφήγησεις της γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1922 ἐνῶ παράλληλα ἡ Δεξιὰ ἔβλεπε τὴν ἐχθρότητα τῶν ἐπεμβάσεων τῶν δυτικῶν Συμμάχων της στὰ Βαλκάνια. Ἔτσι, δημιουργήθηκε μιὰ ρωγμὴ στὴν ἑρμηνεία τοῦ 1922, τὴν ὁποία ἔκτοτε ἀνέλαβαν νὰ κλείσουν πολλοί.

Ὅσον ἀφορᾶ, τώρα, τὸ θέμα τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἄρνησης τῆς γενοκτονίας, πρέπει κανεὶς νὰ ἐφαρμόζει ἴδια ἀντιμετώπιση σὲ κάθε περίπτωση καὶ νὰ μὴν παριστάνει στὴν μία περίπτωση τὸν δημοκράτη ἐνῶ στὴν ἄλλη τὸν φιλελεύθερο πλουραλιστή. Εἴτε πρέπει νὰ γίνει δεκτὸ ὅτι ὁρισμένα πράγματα εἶναι ἀδιαπραγμάτευτα γιὰ μιὰ κοινωνία καὶ γιὰ ὅσους ἔχουν θέση σὲ αὐτήν, εἴτε πρέπει κανεὶς νὰ εἶναι μέχρι τελικῆς πτώσεως φιλελεύθερος καὶ μεταμοντέρνος. Καὶ τὰ δυὸ εἶναι συζητήσιμα, φυσικά, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπαράδεκτο εἶναι ἡ ἐπιλεκτικὴ ἀποδοχὴ τῶν δυὸ αὐτῶν ἀντιλήψεων. Ἂν γιὰ ἄλλες γενοκτονίες πρέπει νὰ ὑφίσταται δίωξη σὲ περίπτωση ἄρνησής τους, τότε τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνεται καὶ γιὰ τὴν μικρασιατική. Ἂν δὲν πρέπει νὰ διώκεται ἡ ἄρνηση γιὰ μία γενοκτονία, δὲν πρέπει νὰ διώκεται γιὰ καμμία ἄλλη. Μισόλογα προκειμένου νὰ ροκανίζεται ἡ ἑλληνικὴ ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ νὰ συνεχίζεται ἡ γενοκτονία Ἀρμενίων, Ἑβραίων ἢ Ἑλλήνων στὸ ἐπίπεδο τῆς συλλογικῆς μνήμης τους δὲν ἔχουν νόημα.

Πηγή